

NORGES HØYESTERETT

Den 12. april 2018 avsa Høyesterett dom i

HR-2018-674-A, (sak nr. 2018/34), straffesak, anke over dom,

A (advokat Ketil Magnus Berg – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Frederik G. Ranke)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Kst. dommer **Sverdrup**: Saken gjelder spørsmål om ytringen "jævla neger" fremsatt under en opphetet krangel på byen, rammes av forbudet mot diskriminerende eller hatefulle ytringer i straffeloven 1902 § 135a.
- (2) A, født 00.00.1993, ble i 2016 satt under tiltale for en rekke forhold, herunder fremsettelse av diskriminerende eller hatefulle ytringer. Om grunnlaget for tiltalen etter straffeloven § 135a heter det i hovedtiltalens post III:

"Lørdag 15. august 2015 kl. 02.24 på Torget i Y, i påhør av andre, kalte han B 'jævla svarting' og/eller 'jævla neger' gjentatte ganger."
- (3) Ved Halden tingretts dom 23. desember 2016 ble A dømt for overtredelse av straffeloven § 135a samt for en rekke andre poster i tiltalen. Straffen ble satt til fengsel i ett år og seks måneder som en fellesstraff med to tidligere dommer. Tingretten fant det bevist at A brukte uttrykket "jævla neger", og at det ble fremsatt flere ganger.
- (4) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett, som henviste anken til ankeforhandling når det gjaldt lovanvendelsen for overtredelse av straffeloven § 135a, samt straffutmålingen. Ved dom av 10. november 2017 ble anken over lovanvendelsen forkastet under dissens, idet mindretallet fant at forholdet ikke ble rammet av straffebudet. Anken over straffutmålingen førte delvis frem. Lagmannsrettens dom har slik slutning:

"1. Anken fra A over lovanvendelsen for tiltalens post III, forkastes.

2. **I tingrettens dom, domsslutning pkt. 2, gjøres den endring at fullbyrdelse av 10 – ti – måneder utsettes med en prøvetid på to år, jf. straffeloven § 52.**
3. **I tingrettens dom, domsslutningen pkt. 5, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 45 – førtifem – dager som særskilt dom i forhold til Halden tingretts dom 3. mars 2014, jf. straffeloven (1902) § 54 nr. 3."**

- (5) Tiltalte har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet.
- (6) A har anført at selv om utsagnet som ble benyttet vil rammes i noen sammenhenger, kan det ikke straffes i denne saken. Da krangelen startet, hadde den ikke noen side til etnisitet, og i en slik situasjon hadde hans uttalelse samme funksjon som en hvilken som helst nedsettende betegnelse på den man krangler med, slik også lagmannsrettens mindretall fremhever. Fornærmede bidro selv til en eskalering av konflikten både fysisk og verbalt, og var derfor med på å skape en opphetet situasjon hvor ukvemsord falt. Da heves terskelen for den kvalifisert krenkende ytring. For å ivareta straffebudets legitimitet er det også viktig at bestemmelsen ikke anvendes for vidt. En ytring som i denne saken, fremsatt i en gjensidig krangel, faller ikke inn under de ytringer som straffebudet er ment å skulle beskytte mot.
- (7) *Påtalemyndigheten* slutter seg til det synet som lagmannsrettens flertall ga uttrykk for. Avgjørende for flertallet var at ytringene utvilsomt ble fremsatt som sjikane uten noe annet formål enn å nedverdige den fornærmede ut fra hans hudfarge. Ytringen kan vanskelig sies å ha noe vern etter Grunnloven. Straffebestemmelsen skal hindre rasistisk hets og trakassering av sårbare minoriteter, og en mørkhudet innvandrer bør være strafferettslig vernet også i en situasjon hvor han er ute på byen. Det erkjennes at man her er i det nedre sjikt for straffbarhet, og situasjonen kunne ha vært en annen hvis det for eksempel hadde vært fornærmede som startet krangelen og tiltalte spontant hadde reagert med å uttale de samme ordene en enkelt gang. Men slik var situasjonen ikke i saken. Tiltalte har bevisst og gjentatte ganger valgt hudfarge som skjellsord.
- (8) *Jeg er kommet til* at anken må forkastes.
- (9) Saken har som nevnt sitt utspring i en krangel mellom tiltalte og fornærmede, B. Hendelsesforløpet er beskrevet slik i tingrettens dom:

"Tiltalte har erkjent at lørdag den 15. august 2015 kl. 02:24 på torget i Y dyttet han B. B kastet deretter en bakt potet i hodet på tiltalte. Tiltalte har videre forklart at han på torget i påhør av andre kalte B for 'Jævla neger'. Politibetjent Pettersen som var til stede har forklart at tiltalte gjentatte ganger til B skrek 'Jævla neger. Jeg skal pule mora di'. Han fortalte at B også slang bemerkninger til tiltalte, men disse var imidlertid ikke rasistiske. Både tiltalte og politibetjenten har bekreftet at B er fra Somalia."

- (10) Spørsmålet er om tiltaltes gjentatte ytringer "jævla neger" rammes av forbudet i straffeloven § 135a første ledd, jf. annet ledd. Paragrafen har følgende ordlyd:

"Den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Som ytring regnes også bruk av symboler. Medvirkning straffes på samme måte."

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b) religion eller livssyn,
- c) homofile legning, leveform eller orientering, eller
- d) nedsatte funksjonsevne.

- (11) Tiltalte fremsatte uttalelsene på torget i Y i påhør av flere tilhørere, og det er derfor klart at ytringen er fremsatt "offentlig".
- (12) For å ta stilling til ytringens straffbarhet, må ytringen først tolkes. Dette er en del av rettsanvendelsen hvor Høyesterett har full kompetanse, jf. blant annet Rt-1997-1821. Avgjørende for forståelsen er hvordan den alminnelige tilhører vil oppfatte utsagnet ut fra den sammenhengen det ble fremsatt i. Ved korte, muntlige uttalelser som dette, vil den umiddelbare forståelse være det sentrale for fastleggelsen av meningsinnholdet. Utgangspunktet er likevel at ingen skal tillegges meninger som ikke uttrykkelig er uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor grad av sikkerhet kan utledes av sammenhengen, jf. Rt-2012-536 avsnittene 18–20.
- (13) Tiltalte har anført at i den situasjonen hvor utsagnet ble fremsatt, hadde det samme funksjon som et hvilket som helst annet skjellsord og var en del av den vanlige sjargongen. Det kan derfor ikke oppfattes som nedsettende ut fra hudfarge. Jeg er ikke enig i det. Selv om meningsinnholdet ikke er utbrodert nærmere, er budskapet knyttet til hudfarge klart nedsettende. I den sammenhengen ytringen ble fremsatt, må utsagnet ha blitt oppfattet som en grov nedvurdering av fornærmede ut fra hans hudfarge.
- (14) Etter § 135a første ledd kan den som fremsetter en "diskriminerende eller hatefull ytring" straffes. Ut fra definisjonen av slike ytringer i annet ledd, er det særlig alternativene "forhåne" og "fremme ... ringeakt" på grunn av hudfarge eller etnisk opprinnelse som er aktuelle i vår sak.
- (15) Det følger både av forarbeider og rettspraksis at § 135a skal tolkes innskrenkende i lys av Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. De fleste sakene som har vært oppe for Høyesterett har dreid seg om politiske ytringer hvor avveiningen mellom diskrimineringsvern og vernet om ytringsfriheten har stått sentralt. Vår sak handler om en ytring fremsatt i ren sjikanehensikt under en krangel på byen, og den eneste saken som direkte kan sammenlignes med vårt tilfelle, er dommen i Rt-2012-536 (dørvaktdommen). Her ble en mann straffet for å ha kalt dørvakten på et utested for "jævla neger" og for utsagn som underkjente hans egnethet som dørvakt ut fra hudfargen. Høyesterett fremhevet at en slik situasjon ikke hadde noe til felles med den kjerneverdi ytringsfriheten skal beskytte, nemlig det frie ordskiftet, og at utsagnene derfor nøt et beskjedent grunnlovsværn, jf. avsnitt 38. På dette punktet står vår sak i samme stilling.
- (16) Virkeområdet for § 135a er utvidet flere ganger, sist i 2005. I forarbeidene til de senere endringene er forholdet til ytringsfriheten omtalt og vurdert. Uttalelser som knytter seg til avveiningen mellom ytringsfrihet og diskrimineringsvern har mindre relevans i de rene sjikane-tilfellene og jeg går ikke nærmere inn på disse forarbeidene. Terskelen for straffbarhet ligger uansett lavere i saker hvor ytringen er fremsatt utelukkende i en sjikanøs sammenheng, nettopp fordi vi er utenfor kjerneområdet for ytringsfriheten,

jf. også Rt-2012-536 avsnitt 38.

- (17) Selv om hensynet til ytringsfriheten spiller en mer beskjeden rolle i de rene sjikanetilfellene, kan straffebudet i § 135a ikke forstås slik at det gis strafferettslig vern mot enhver uttalelse som kan påvirke de grupper som omtales i negativ retning. I Rt-1978-1072 (leserbrevdommen) på side 1076 fremholdes at uttrykket "ringeakt" er et sterkt uttrykk som ikke omfatter enhver nedvurdering. I saken i Rt-1981-1305 på side 1318 vises det til at det må gis en rommelig margin for uheldige og smakløse ytringer, riktignok under henvisning til at ytringsfriheten har vesentlig vekt. Selv om også disse uttalelsene hovedsakelig er begrunnet i hensynet til det politiske ordskiftet, må det også utenfor kjerneområdet for ytringsfriheten gjelde en relativt rommelig margin for smakløse ytringer, jf. Rt-2012-536 avsnitt 32.
- (18) Spørsmålet blir så om tiltaltes ytring i saken faller innenfor § 135a. Som påpekt foran, må tiltaltes fremsettelse av utsagnet forstås som en grov nedvurdering av fornærmede ut fra hans hudfarge. I utgangspunktet faller ytringen innenfor ordlyden "forhåne" og "fremme ringeakt" basert på hudfarge i § 135a. Men spørsmålet er om ytringen likevel er straffri som følge av situasjonen den ble fremsatt i.
- (19) Det samme uttrykket sto som nevnt sentralt i dommen i Rt-2012-536. Saken skiller seg imidlertid fra vår sak ved at tiltalte der i tillegg kom med nedverdiggende uttalelser om dørvaktens manglende egnethet i yrket på grunn av hudfargen. Den fornærmede bidro heller ikke selv til krangelen, slik som i vår sak. I dommen pekes det også på at dørvakten tilhører en yrkesgruppe som trenger særlig beskyttelse. På den annen side må dommen forstås slik at ytringene i den saken ikke representerte noe grensetilfelle for straffbarhet, jf. avsnitt 40.
- (20) I vår sak deltok fornærmede selv i krangelen ved å kaste en bakt potet på tiltalte og si ukvemsord tilbake etter at han først ble dyttet av tiltalte. Jeg finner det klart at det forhold at ytringen blir fremsatt i en opphetet krangel ikke i seg selv kan gjøre den straffri. Lovens formål er å bekjempe rasefordommer ved å beskytte sårbare grupper mot hat og forhånelser. Også den som deltar i en krangel må være beskyttet av diskrimineringsvernet. Det ville sende uheldige signaler til allmennheten dersom fremsettelse av sjikanøse diskriminerende ytringer aksepteres, så sant de er fremsatt i en opphetet krangel.
- (21) Terskelen for hvilke ytringer som rammes må likevel bli høyere når fornærmede, som her, bidrar til konflikten. Tingretten har imidlertid lagt til grunn at ytringen ble fremsatt som ledd i et hendelsesforløp hvor A først dyttet fornærmede. Utsagnet ble fremsatt flere ganger, og det var derfor ikke snakk om en rent spontan reaksjon fra As side. Etter mitt syn rammes handlemåten av § 135a. Handlingen ligger imidlertid i det nedre sjikt av anvendelsesområdet for bestemmelsen.
- (22) Tingretten har funnet bevist at tiltalte har holdt det som sikkert eller overveiende sannsynlig at han fremsatte rasistiske bemerkninger, slik at det subjektive vilkår for straff er oppfylt.
- (23) Anken må etter dette forkastes.
- (24) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (25) Dommer **Bergh:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (26) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (27) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (28) Dommer **Webster:** Likeså.
- (29) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: